

Pap Gy. László: *Bágyoni hangos fájdalom. Adatok az egyházközség történetéhez*, Budapest, 2009, Kiadja a Magyarországi Unitárius Egyház, 352 oldal.

Kötelességemnek tartom tájékoztatni a Keresztény Magvető olvasóit Pap Gy. László újabban megjelent könyvéről két ok miatt is. Az első ok az, hogy a könyv megszületése fölött, mint olvasószerkesztő, én is „bábáskodtam”. Őszinte elismerés fogalmazódott meg bennem a szerző munkája iránt már akkor, amikor a kézirat terjedelmes, igényes, sok területre kiterjedő anyagát olvastam, és a könyv bevezető gondolatait írtam. Második ok az, hogy mint egykori bágyoni lelkész (1980–1986) rádöbbsentem a kézirat olvasása során arra, hogy mennyi mindent nem tudtam az egyházközség történetéről, és milyen hasznos, sőt szükségszerű, ha a lelkész alaposan áttanulmányozza egyházközsége levéltárát és annak eredményeit közkinccsé teszi.

Az említett két ok késztetett arra, hogy a megjelent könyv ismertetése során bőven merítsek a bevezetőben megfogalmazott gondolataimból.

Pap Gy. László unitárius lelkész egy olyan munkával ajándékozott meg, amelynek tartalma nemcsak az Aranyos menti bágyoni unitárius egyházközség múltjába kalauzolja az olvasót, hanem az erdélyi, de általában a magyar művelődéstörténet évszázados világába is.

Az egyházközség történetének bemutatását az őszinteség, a tárgyilagosság jellemzi. A tényekből és a számokból levont következtetései, megállapításai sokszor meggondolkoztatóak, sőt megdöbbsentőek, de az igazságot részrehajlás nélkül, bátran kimondja. Ez a szemléletmód vagy magatartás érthető, hiszen Pap Gy. László 1986 és 1999 közti időszakban, tehát 13 éven keresztül az egyházközség lelkéze volt, s így jogában áll, hogy szépítgetés vagy heroizálás nélkül szólaltassa meg az igazságot.

A könyv annak a több évig tartó kitaró, szorgalmas munkának az eredménye, amelyet a szerző az egyházközség addig rendezetlen levéltárában végzett.

Munkája több vonatkozásban is példaértékű:

– az egyházközség rendezetlen levéltárát gondosan, szakszerűen rendezte és a további kutatásokhoz hozzáférhetővé tette.

– az egyházközség története iránti érdeklődését nem elégítette ki az addig közölt forrásirodalomban leírtak (a szekunder források), ezért szükségesnek

érezte az addig alig ismert levéltári anyag felkutatását és feltárását (primer források).

– egy jelenben is tapasztalható tény okát szeretne volna kideríteni: s ez az egyházközség híveinek „templomtalansága” vagy gyenge templomlátogatása.

A munka két részre oszlik. Az első rész az egyházközség valláserkölcsei életét, a második rész az egyházközség gazdasági helyzetét, értékeit mutatja be.

Az első részt az egyházközségben tartott zsinatok (1677, 1697, 1723, 1752, 1827) bemutatásával indítja, majd a püspöki vizitációk, esperesi vizsgálószékek és egyházköri közgyűlések időrendi számbavétele és értékelése következik. Az értékelés során arra is kiterjedt a figyelme, hogy az egyházközség híveinek az eseményekhez való hozzáállásáról, adakozásáról is beszámoljon, nem egy esetben az eseményt az egyházközség számadási könyvéből kellett rekonstruálnia. A zsinatokra és a püspöki vizitációkra vonatkozó egyházközségi levéltári anyag feltárása értékes adatokat szolgáltat egyetemes egyháztörténetünk számára is. A bejegyzések 17. és 18. századbéli szöveghű közlése, valamint a hagyományok és a szokások leírása más tudományágaknak is forrásanyagot kínál.

Az istentiszteleti és szertartási élet című fejezetben érdekes és értékes képet kapunk a hívek vallásosságának belső és külső megnyilvánulásairól a századok folyamán.

A „feltérképezett” templomülési rend és templomülési viszályok érdekes kortörténeti adatokat nyújtanak. A szertartások gyakorlásának (úrvacsora, keresztelés, konfirmáció, a házasság megáldása, a temetés) koronkénti áttekintése nemcsak színes képet, hanem figyelemreméltó adatokat tár az olvasó elé.

A következő fejezet a segítőkészségről szól. A szerző leszögezi: „Ha általánosítok, akkor elmondhatom, hogy a segítségkérőkkel szemben kötelességtudóan, de együtt érezve járt el az egyházközség.” A segítőkészség különösen a Teológiai Akadémia tanárai és hallgatói, az akadémiták, a Kolozsvári Unitárius Kollégium és más vidéki iskolák diákjai, egyházi és világi intézmények, valamint bajbajutott egyházközségek, falvak és városok (pl. 1830-ban Bécsnek adtak 9 krajcárt) iránt nyilvánult meg. A segítőkészség a rászoruló magánszemélyekre: elesettekre, árvákra, özvegyekre is kiterjedt.

Az iskola, oktatás és valláserkölcsei nevelés, valamint az egyleti életek (Ifjúsági-, Dávid Ferenc olvasó- és önképzőköri, Nőegylet) ügyének különös figyelmet szentelt a szerző. Közölt adatait kétségtelenül be kell építenünk egyháztörténetünkbe. Az egyházközség híveinek lelkeségére vall, hogy volt olyan helyzet, amikor nem tudtak eleget tenni más irányú anyagi kötelességeiknek, de az iskola zavartalan, sőt eredményesebb működése érdekében „némelyek arra buzdították a

tagokat, hogy még egy újabb tanítói állást is létesítsenek az egyházközség pénztárának terhére”. A magyar iskolatörténetnek is értékes adatokat nyújt a trianoni diktátum utáni román iskolapolitika kényszerítő módszereinek a feltérképezése Bágyonban.

Az egyházközségi közigazgatás fejezetben az egyházközség volt lelkészeiről, gondnokairól, kántorairól, jegyzőiről, pénztárnokairól, egyházfaiáról kapunk részletes történeti áttekintést.

Az első részt a fegyelmzés kérdése és a népesedési helyzet alakulásának a bemutatása és értékelése zárja. A népesedési adatok pontos közlése az 1817 és 1997 közötti időszakot öleli fel. Az adatok tanulmányozása és az azokból levonható következtetés nemcsak tanulságos, de meghökkentő is (az egyházközség legmagasabb lélekszáma 1899-ben 1381 lélek volt, 1997-ben 492 lelket jegyeztek). Az első részt teljesebbé teszik a táblázatok, szám szerint 31 táblázat, amelyek a kibontott témákat nemcsak szemléletesebbé teszik, hanem dokumentumok alapján igazolják.

A szerző a második részben az egyházközség gazdasági életét, értékeit tárja az olvasó elé. Ezt a részt az egyházközség templomainak (a régebbi és a mai) történetével indítja, belefoglalva a torony építésének történetét is, valamint a templomi berendezések (orgonák, harangok), a templomhoz tartozó építkezések (a cinterem, a portikus, a kőkerítés, a templom feljárója) részletes ismertetését is. Ezt követően a szerző alapos levéltári kutatásainak köszönhetően szakszerűen tárja az érdeklődő olvasó elé a lelkészi lakások (a régebbi és a mai), a kántori lakások, iskolai épületek, harangozói lakások, a tanácsterem (kultúrház), a fogadó, a pakulárházak történetét. Figyelme kiterjed a melléképületek: nyári konyhák, csűr és istálló épületek, gabonatórolók, kocsiszín, kerítések, kutak részletes leírására is.

Az egyházközség föld- és erdőterületeinek pontos leírása nemcsak koronkénti tárgyilagos számbavételt jelent, hanem biztos támpontként szolgál a kommunizmus éveitől megfosztott egyházközség javainak visszaigényléséhez is.

Az egyházközség ingó vagyonának: klenódiumok, levéltár, könyvtár bemutatása igényes kutatói munkáról tanúskodik. A második részt az Alapítványok és a pénzalapok értékelésével zárja. Ezt a részt is teljesebbé teszik a témákhoz csatolt táblázatok, szám szerint 63 táblázat.

A könyvet az egyházközség életét jelző évszámok, az egyházközség tisztviselőinek és tisztségviselőinek időrendi felsorolása, a névmutató, a felhasznált for-

rásirodalom és a rövidítések jegyzéke zárja. Csak sajnálhatjuk, hogy a névmutató nem közli az oldalszámokat is. A könyvben közölt képek nagyszerűen idézik a múltat és mélyítik a mondanivalót.

Pap Gy. László könyve az unitárius egyháztörténeti irodalmunk első olyan jellegű egyházközségi monográfiája, amely követendő utat mutat mások számára is. Egyházközségeink levéltárainak alapos feltárása nélkül nem lehet teljességgel megírni egyetemes egyházunk történetét.

A szerző kitartó, szorgalmas munkájával bizonyosságot tett ügyszeretetéről. A könyv olvasása közben érezzük, hogy az értékelés sokszor kemény hangneme mögött, a bágyoni egyházközség jelenéért és jövőjéért aggódó, tenni, változtatni, jobbitani akaró lelkész szólal meg, akinek lelkébe, elméjébe az ott töltött évek alatt, akarva – akaratlanul belopta magát a hívek iránti tisztelet és szeretet. Erről tanúskodik az a gondolat is, amelyet a szerző az utószóban kifejezésre juttatott: „Ha még egyszer visszaneznék az egyházközség múltjára, csak azt kötném csokorba belőle, ami szép és jó volt, hogy olyannak láthassa magát az utókor, és ne tegye be a könyvet a többi alá, hanem meglelégedéssel adhassa kölcsön!” (335. oldal).

A könyv a bágyoni unitárius templom építésének (1809) 200. évfordulóján jelent meg, ünnepélyes bemutatására 2009. szeptember 5-én került sor a bágyoni unitárius templomban.

A könyv megjelenését a Magyarországi Unitárius Egyház, a budapesti Heltai Gáspár KFT, a budapesti Heltai Gáspár Könyvesbolt és Marginean János magán-személy támogatták. A könyv kivitelezése a budapesti Cerberus Ofszet és Digitális Nyomda munkálatait dicséri, viszont a kicsi betűméret nehézkessé teszi az olvasást.

A könyvet nagy szeretettel ajánlom, mindenekelőtt a bágyoni unitárius egyházközség híveinek, lelkésztársaimnak, a szakembereknek és a múlt iránt tiszteletet és ragaszkodást tanúsító minden érdeklődőnek vallási, felekezeti hovatartozástól függetlenül.

DR. REZI ELEK

Egyházi élet – Hírek

Az Egyházi Főhatóság tevékenysége

- Október 9-én került sor az Egyházi Képviselő Tanács (EKT) harmadik évnegyedi ülésére Kolozsváron. Az ülést megelőző napon a különböző állandó bizottságok tagjai gyűltek össze. A Képviselő Tanács a jelentések között hosszabb vitát követően elfogadta a PTIUK keretében szervezett unitárius magiszteri képzés egyházi gyakorlatáról készített összefoglalót. Az Erdélyi Unitárius Egyház Egyetemi Bentlakásának Működési Szabályzatát az EKT fenntartásokkal fogadta, és megbízta az előkészítőket, hogy a januári ülésre dolgozzanak ki egy részletesebb változatot. A Starr King ösztöndíj elnyerésekor az eddigiekben a lelkészt a családja is elkísérhette a tanulmányi évre. Ezt a lehetőséget a továbbiakban nem tudják biztosítani, ezért az EKT elhatározta, hogy a továbbiakban ennek tudatában hirdeti meg a pályázatot, illetve a házastárs kiutazására közösen próbálnak megoldást keresni az adott egyházközség testvérgyülekezetével.
- Az EKT meghallgatta az egyházi közelmúlt-kutatás és átvilágítás tárgyában készített jelentést, és a négy részes határozatcsomagot egyenként tárgyalva elutasította azt, amelyben a bizottság lehetőséget kínál a kiigazításra a korábban hamis nyilatkozatot tevőknek.
- December 4-én került sor az Egyházi Képviselő Tanács (EKT) negyedik évnegyedi ülésére Kolozsváron. Az ülést megelőző napon a különböző állandó bizottságok tagjai gyűléseztek. A Képviselő Tanács az előterjesztett jogügyi bizottsági véleményezés után fegyelmi eljárás indítását határozta el Tódor Csaba homoródszentpáli lelkész ellen. Az egész napos gyűlés keretében a Képviselő Tanács tagjai körvonalazták a 2010. évi egyházi rendezvénynaptárat és ülésrendet. Az egyházi közelmúltkutatás és átvilágítás kapcsán az EKT létrehozta a történész-kutatócsoportot, illetve az egyházi átvilágítási bizottságot, amelyek a továbbiakban együttműködésben végzik munkájukat. Az EKT elfogadta e bizottság működési szabályzatát, az igényelt és többséget nyert módosításokkal.
- Az EKT úgy döntött, hogy ünnepi nyilatkozatban üdvözli a Magyarországi Unitárius Egyház Képviselő Tanácsa által hozott határozatot a két egyház újraegyesítése érdekében. Az EKT ezen ülésén elfogadta az egyház 2010. évi központi költségvetését is.